

Huziy Nataliia, Horyslavets Yevheniia

THE PROFESSIONALITY OF EDUCATORS ACTIVITY IN THE CONTEXT OF STRUCTURE-FUNCTIONAL MEANING

The article is concerned with a problem of the term definition about educators professional activity and its structure functional composition.

On the basis of the current conceptual representations by the teaching professionalism, strategys for a definition of functional structure at teaching activities, is marked the pedagogical essence by affairs of education coordinators is proposed a structure-functional composition of educators professional teaching activities.

The structure-functional composition of educators professional activity as its analytic-predicative model is defined as a complex of diagnostic, orientation-predicative, constructive-planning, organizational, information-explanatory, communicative-encourage, analytic-qualificatory and research-creative components, reflexes corresponding functions of the educators teaching activity and determines important components of the professionalism.

The educators professional activity is defined by author as integral, multicomponent, the complex structured phenomem, cause process and the result of the realization by productive practical and personal-phychologic activity by educator and reflects polyfunctionality of its teaching activity content.

Across the content analyzis and the educators professional teaching activities structure is shown on the phenomem of polyfunctionality, accented on a complex realization importance by educators in different functions of teaching activity in their harmonic combination, from which depends eventual result of quality and methodological work productivity, and on the back of the level the educators professional activity.

Keywords: *professionalism (professional activity); educators (education coordinators); the professionalism of educators activity; the structure-professional composition of the professionalism by educators activity.*

Подано до редакції 15.04.2017.

УДК 140.8 : 159.923 : 378.124

© 2017

Гуменюк Н.Я.

ФІЛОСОФСЬКО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ЗМІСТ ОСОБИСТІСНОЇ ГОТОВНОСТІ ВИКЛАДАЧА ВНЗ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Стаття присвячена розгляду проблеми особистісної готовності викладача до професійної діяльності. Висвітлено основні змістові характеристики особистісної готовності викладача до професійної діяльності.

Ключові слова: *особистісна готовність, особистісна готовність викладача, професійна діяльність.*

Постановка проблеми у загальному вигляді... Вивчення особистісної готовності до педагогічної діяльності започатковані в 60-ті роки ХХ ст. Однак, з того часу і до сьогодні до розкриття її змістових характеристик науковці (К. Абульханова-Славська, А. Адлер, Д. Айзенк, Л. Артюшин, Р. Бергс, О. Бодальов, Ш. Бюллер, Е. Еріксон, Л. Орбан, С. Рубінштейн, М. Узнадзе, Д. Узнадзе, та ін.) підходять неоднозначно, із різних позицій. Це поняття набуває варіативних інтерпретацій, що іноді відрізняються за смисловим значенням. Відзначимо, що психологічні розробки терміна «особистісна готовність» ученими здійснюються в різних галузях психологічного знання, зокрема, психології праці, інженерній психології, педагогічній психології тощо, між якими не простежується чіткої градації визначень.

Формулювання цілей статті... Мета статті – теоретично обґрунтувати змістові характеристики особистісної готовності викладача до професійної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Аналіз наукових досліджень засвідчує, що у галузі педагогічної психології особистісну готовність науковці С. Гончаренко, І. Зязюн, Е. Помиткін та ін. пов'язують з цілеспрямованістю, пізнавальною активністю, здатністю майбутніх викладачів ефективно засвоювати основні елементи праці, соціальний досвід та вміння його використовувати у професійній діяльності [3].

Виклад основного матеріалу дослідження... Основні психологічні розробки особистісної готовності викладача здійснювалися в межах діяльнісного підходу, провідними напрямками якого стали дослідження готовності до: шкільного навчання (І. Зязюн, І. Бех та ін.); професійного самовизначення (А. Гросимцева, Г. Костюк, В. Панченко); професійного навчання (Е. Зеєр, Н. Побірченко та ін.); безперервного навчання (І. Зязюн, В. Кремень, В. Кушнір юк та ін.). При всій різновекторності напрямів дослідження головний акцент зміщується на важливість урахування здатності викладача до виконання функціональних обов'язків у різних умовах. Такі можливості ґрунтуються на вміннях (способу виконання дій) та навичках особистості (сформовані шляхом багаторазових повторень, виявляються в автоматизованому виконанні й відсутності поелементної свідомої регуляції та контролю) [4, с. 195, 365].

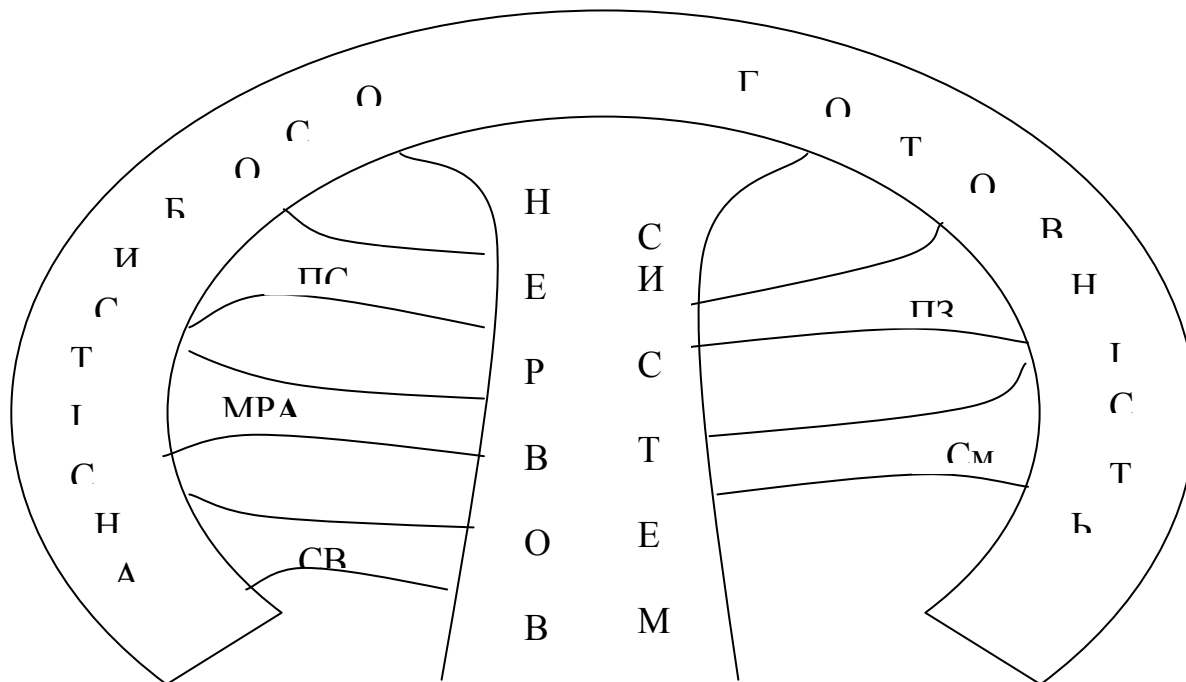
Досліджуючи важливість особистісної готовності та її вплив на виконання функціональних обов'язків, дослідники виділяють такі основні показники особистісної готовності у педагогічній діяльності: моторно-рухова активність, зорове та слухове сприйняття, регуляція дихання.

Дослідження впливу психофізіологічних властивостей особистості викладача на працю пов'язані з роботами В. Бехтерева (обґрунтовував вплив соціальної психіки на поведінку людей і взаємини між ними, вивчав вплив праці на психічно-нервовий стан, досліджував взаємозв'язок між професійною придатністю і продуктивністю праці людини), М. Виноградова (досліджував фізіологічні основи трудового процесу, вивчав функціональні зрушення в роботі фізіологічних систем організму працівника), М. Введенського (вивчав особливості функціональної рухливості (лабільності) і парабіозу, які мають важливе значення для розуміння механізмів засвоєння ритму та розвитку втоми), І. Павлова (домінантою в особистісній готовності фахівців є єдність першої і другої сигнальних систем, що дозволяє визначити ціль, завдання і спланувати хід їх реалізації) та ін. (за [5]). Слід віддати належне місце теорії І. Павлова. Адже сила і слабкість нервової системи (темпераменту), які лежать в основі теорії науковця, істотно впливають на вироблення стійкої особистісної готовності викладача до професійної діяльності. Учений переконливо засвідчує, що при розподілі функціональних обов'язків фахівців важливо враховувати індивідуальні властивості їх нервової системи та її відповідність до умов діяльності.

На думку С. Герасіної, В. Моляко та інших, необхідно враховувати специфіку та процесуально-змістові ознаки професійної діяльності. У зв'язку з цим дослідники першорядного значення надають психічному стану особистості фахівців, який залежно від змістових характеристик діяльності може бути тривалим (стійким) та тимчасовим (ситуативним) [10]. Тривалий психічний стан пов'язується із сукупністю раніше набутих професійних умінь, навичок, знань, досвіду, а ситуативний – визначається змобілізованістю емоційно-вольових зусиль та активною цілеспрямованістю суб'єкта професійної діяльності до виконання ним дій (М. Дьяченко, Л. Кандилович, Н. Левітов).

В основі довготривалого та ситуативного психічного стану лежать потреби (потреба в успішному виконанні поставленого завдання), інтерес до професійної діяльності, прагнення досягти успіху, усвідомлення обов'язків, завдань, знання засобів досягнення цілей, уявлення ймовірних змін умов професійної діяльності, почуття відповідальності, упевненість в успіху, уміння управляти собою і мобілізація зусиль, зосередження на поставленому завданні [7].

Досліджуючи особистісну готовність у контексті соціально-психологічного підходу, науковці [2; 11; 12] пов'язують її із сукупністю соціально-психологічних, соціокультурних та етнопсихологічних знань, умінь, здатністю на морально-етичному, емоційно-почуттєвому рівнях встановлювати міжособистісні контакти. Про реальний стан

ПС – психічна стійкість; ПЗ – психічне здоров'я; МРА – моторно-рухова активність; СМ – саморегуляція; СВ – свідомість.

Рис. 1. Психофізіологічне підґрунтя змісту особистісної готовності

особистісної готовності до педагогічної діяльності свідчить сукупність показників: розвинуте почуття відповідальності за поведінку та вчинки, усвідомлення потреби в спілкуванні з дітьми (студентами), конструктивне розв'язання різноманітних професійних проблем тощо.

Інтеграційним компонентом в установленні соціальних контактів є вміння спілкування з дітьми (студентами). За словами О. Леонтьєва, Б. Ломова, за допомогою спілкування організовується і забезпечується педагогічна діяльність [8; 9]. Уміння передавати отриману інформацію, позитивно взаємодіяти та встановлювати міжособистісні контакти має велике значення для оптимізації процесів прийняття рішення і виконання професійних завдань. Таким чином, майбутній викладач повинен бути компетентним, володіти комунікативними, перцептивними, інтерактивними знаннями. Комунікативні знання полягають в умінні чітко передавати інформацію, перцептивні – у сприйманні, розумінні внутрішніх психологічних особливостей кожного учасника контакту (студента), а інтерактивні – в організації спільної професійної діяльності. Виходячи з цього, комунікативні вміння, як зазначає Л. Орбан, забезпечуються перцептивно-рефлексивними та емоційно-емпатійними можливостями майбутніх фахівців. Наявність рефлексивних здібностей визначає здатність викладача адекватно оцінювати рівень взаємин, які сприяють встановленню взаєморозуміння між іншими людьми (батьками, викладачами).

Отже, наукові положення згаданих вище вчених переконливо засвідчують функціональний взаємозв'язок визначених змістових характеристик особистісної готовності й описують її фізіологічне підґрунтя. Адже саме такі складові забезпечують високопрофесійну педагогічну діяльність, а як результат відбувається високоякісна підготовка майбутніх фахівців які здатні вирішувати складні питання сьогодення в різних сферах діяльності. Так, викладачу із сильною нервовою системою більш властиві цілеспрямована рухова активність, емоційна врівноваженість до непередбачуваних умов професійної діяльності, адекватне сприйняття реальності. Особистості із слабкою нервовою системою це не властиво, адже педагогічна професійна діяльність потребує великої витримки та психологічної стійкості. Такий взаємозв'язок ми схематично представляємо на рисунку 1.

Висновки... З огляду на сказане вище, особистісна готовність викладачів до професійної діяльності забезпечується такими детермінантами: нервово-психічною стійкістю, свідомістю, саморегуляцією, моторно-руховою активністю, когнітивними процесами, комунікативними здібностями, вміннями (реалізувати особистісно-зорієнтовані педагогічні технології розвитку й виховання творчої особистості; оволодінням методами оцінювання розвитку творчих якостей; здатністю до самоаналізу, узагальненням власного досвіду й досвіду інших) мотиваційно-ціннісною, духовною спрямованістю, інтересами. Кожний детермінант вивчається в інтеграційному взаємозв'язку як цілісно-структурна складова особистісної готовності фахівців до професійної діяльності.

Використана література:

1. Балл Г.О. До аналізу ціннісних складових професійної культури особистості: //Професійна освіта: педагогіка і психологія : польсько-український щорічник / Г.О. Балл / [за ред. Т. Левовицького, І. Вільш, І. Зязюна, Н. Ничкало]. – Честохова. – К. : [бв], 2008. – С.233-249.
2. Возняк Л.С. Психологічні особливості управлінської діяльності : зб. наук. праць : філософія, соціологія, психологія / Л.С. Возняк. Вип. 3.– Ч. 2. – Івано-Франківськ : Плай, 1999. – С. 115-130.
3. Зязюн І.А. Філософія професійного розвитку людини / І.А.Зязюн // Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти : [зб. наук. праць / за ред. Л.Л. Товажнянського та О.Г. Романовського]. – Вип. 5 (9). – Харків : НТУ «ХПІ», 2004. – 484 с.
4. Краткий психологический словарь / [сост. Л.А. Карпенко под. общ. ред. А.В. Петровского, М.С. Ярошевского]. – М. : Политиздат, 1985. – 431 с.
5. Крушельницька Я.В. Фізіологія і психологія праці : навч. посіб. / Я.В. Крушельницька. – К. : КНЕУ, 2000. – 232 с.
6. Кучеренко С.М. Определение психологической готовности к профессиональной деятельности : дис. ...канд. психол. наук : спец. 19.00.01 / Сергей Михайлович Кучеренко. – Х., 2000. – 172 с.
7. Левитов Н.Д. О психических состояниях человека / Н.Д. Левитов. – М. : Просвещение, 1996. – 221 с.
8. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность / А.Н. Леонтьев. – М. : Политиздат, 1977. – 304 с.
9. Ломов Б.Ф. К проблеме деятельности в психологи / Б.Ф. Ломов // Психологический журнал. – 1981. – № 5. – С. 3-22.
10. Моляко В.О. Психологічна готовність до творчої праці / В.О. Моляко. – К. : Знання, 1989. – 48 с.
11. Маслоу А. Гуманистическая теория личности / А. Маслоу // Теории личности / [за ред. Л. Хьелл, Д. Зиглер]. – СПб. ; Издательство «Питер», 1999. – 608 с.
12. Орбан-Лембрик Л.Е. Психологія управління : [навч. посіб.] / Л.Е. Орбан-Лембрик. – Івано-Франківськ : Плай, 2001. – 695 с.

Гуменюк Н.Я.

ФИЛОСОФСКО-ПСИХОЛОГИЧЕСКОЕ СОДЕРЖАНИЕ ЛИЧНОСТНОЙ ГОТОВНОСТИ ПРЕПОДАВАТЕЛЯ ВУЗ К ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Статья посвящена рассмотрению проблемы личностной готовности преподавателя к профессиональной деятельности. Освещены основные содержательные характеристики личностной готовности преподавателя к профессиональной деятельности.

Ключевые слова: личностная готовность, личностная готовность преподавателя, профессиональная деятельность.

Gumenuk N.
**PHILOSOPHICAL AND PSYCHOLOGICAL CONTENT OF PERSONAL READINESS
OF THE TEACHER TO PROFESSIONAL ACTIVITY**

The article is devoted to the problem of personal readiness of the teacher to professional activity. Highlights the key characteristics of personal readiness of the teacher to professional activity (neuropsychological stability, consciousness, self-control, motor and physical activity, cognitive processes, communication abilities, skills, motivation, values, spiritual orientation, interests).

The main emphasis is shifting to the importance of taking into account the teacher's ability to perform functional duties in different conditions.

Key words: *personal readiness personal readiness of the teacher, professional activity.*

Подано до редакції 11.04.2017.

УДК 37.082:005.1:171:177

© 2017

Задорожна-Княгницька Л.В.

**УПРАВЛІНСЬКА ДЕОНТОЛОГІЯ У СФЕРІ ОСВІТИ:
НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ДИСКУРС**

У статті обґрунтовано необхідність виділення управлінської деонтології в окрему галузь етичного знання. Дано визначення управлінської деонтології як прикладної науки та, одночасно, міждисциплінарної галузі знань, що вивчає особливості формування та механізми функціонування принципів і морально-етичних норм у сфері управління освітнім закладом, відіграє роль регулятора професійної поведінки керівника в його управлінській діяльності. Обґрунтовано категоріальний апарат управлінської деонтології.

Ключові слова: *управлінська деонтологія, керівник навчального закладу, етична наука, міждисциплінарна галузь знань, деонтологічні категорії.*

Постановка проблеми у загальному вигляді... У межах реформування сучасної освіти, з наданням навчальним закладам автономії, делегуванням адміністративних та навчально-методичних повноважень на рівень закладу освіти, докорінного перегляду ролі педагога як коуча, фасилітатора, тьютора, модератора в індивідуальній освітній траєкторії дитини, змінюється роль керівника навчального закладу як менеджера та морального лідера. Зміст його професійної відповідальності конкретизується у вимогах, обумовлених низкою нормативних документів: Національною доктриною розвитку освіти (2003); Законами України «Про інноваційну діяльність» (2002), «Про освіту» (2016), «Про загальну середню освіту» (2016); Указом президента України № 1013/2005 від 04.07.2005 р. «Про невідкладні заходи щодо забезпечення функціонування та розвитку освіти в Україні»; Наказами МОН № 45 від 05.02.01 р. «Про затвердження Положення про піклувальну раду загальноосвітнього навчального закладу», №553 від 24.07.2001 р. «Про затвердження Порядку державної атестації загальноосвітніх, дошкільних та позашкільних навчальних закладів», №284 від 29.04.2002 р. «Про затвердження Примірного статуту загальноосвітнього навчального закладу», № 99 від 14.02.2005 р. «Про затвердження Орієнтовних критеріїв оцінювання діяльності загальноосвітніх навчальних закладів», № 665 від 01.06.2013 р. «Про затвердження кваліфікаційних характеристик професій (посад) педагогічних та науково-педагогічних працівників навчальних закладів» та ін.

Особливої значущості проблема відповідальності керівника навчального закладу набуває в контексті боротьби з корупцією у сфері освіти. У Законі України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 рр.» (2014) підкреслюється, що розв'язання проблеми корупції є одним із пріоритетів для українського суспільства на сучасному етапі розвитку держави. Розділ VI Закону вміщує правила етичної поведінки до посадових осіб, що базуються на кодексах чи стандартах професійної етики та передбачають неухильне додержання вимог закону та загальноновизнаних етичних норм поведінки, політичну нейтральність, неупередженість, компетентність та ефективність, нерозголошення інформації, утримання від виконання незаконних рішень чи доручень.

В Україні корупційна практика в галузі освіти включає хабарі й незаконну плату за іспити, академічне шахрайство, затримання зарплат учителів, просування по службі й призначення на посади на основі особистих переваг, стягування з учнів плати за «репетиторство» з метою вивчення програми для складання обов'язкових іспитів, яка повинна вивчатися в класі, незаконні закупівлі підручників, укладання корупційних контрактів тощо.

Зазначені прояви поведінки керівника навчального закладу несумісні з завданнями, висунутими перед педагогічною спільнотою «Концептуальними засадами реформування середньої освіти (Концепція нової української школи)», де зазначається необхідність докорінної реформи, яка перетворить українську школу на важіль соціальної рівності та згуртованості, конкурентоспроможності й економічного розвитку України. У Концепції акцентовано увагу на плеканні української ідентичності й вихованні відповідальності за себе, за розвиток і добробут країни та всього людства; створенні освітнього середовища, в межах якого реалізовуватиметься модель взаємин між учнями, батьками, вчителями, керівництвом школи та іншими учасниками освітнього процесу